

SUOMALAINEN TIEDEAKATEMIA
FINNISH ACADEMY OF SCIENCE AND LETTERS
ACADEMIA SCIENTIARUM FENNICA

Suomen talouden haasteet ja ratkaisut

Näkökulmia ja suosituksia
hallituskaudelle 2023–2027

Marita Laukkanen

Taloustieteen työelämäprofessori, Tampereen yliopisto
Johtava tutkija, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Otto Toivanen

Professori, Aalto-yliopisto
Akateeminen johtaja, Taloustieteen keskus Helsinki GSE

Tämä katsaus sisältää taloustieteilijöiden näkemyksiä Suomen talouden keskeisistä haasteista, joita koskevia päätöksiä vuonna 2023 aloittavan hallituksen tulisi tehdä heti kautensa alkupuolella. Katsaus on laadittu hallitusneuvotteluita varten.

Suomen taloutta on katsauksessa tarkasteltu Venäjän helmikuussa 2022 Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan näkökulmasta sekä muiden ajankohtaisten, toimenpiteitä vaativien tekijöiden valossa.

Katsauksessa esitetyt näkemykset ovat sen kirjoittajien. Näkemysten tukena on tutkimuskirjallisuus sekä taloustieteilijöille suunnattu kysely, jonka tulokset esitellään kokonaisuutena erillisessä Liitteessä A. Kyselyn tavoitteena oli kerätä asiantuntijanäkemyksiä talouden haasteista ja ratkaisuista mahdollisimman laajasti. Se lähetettiin helmikuussa 2023 yhteensä 65:lle suomalaisissa yliopistoissa ja tutkimuskeskuksissa työskentelevälle taloustieteen tutkijalle, joista 29 vastasi kyselyyn. Kyselyyn vastanneiden tutkijoiden nimet on listattu katsauksen loppuun.

Katsaus koostuu neljästä osasta. Ensin kerrotaan Suomen talouden yleisilasta ja Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista. Tämän jälkeen kuvataan Suomen talouden keskeiset haasteet ja esitetään näihin haasteisiin liittyviä toimenpidesuosituksia. Joitain katsauksessa esitettyjä asioita havainnollistetaan tarkemmin kuvaajien avulla Liitteessä B.

Työ on toteutettu osana Jane ja Aatos Erkon säätiön rahoittamaa Ilmiökartta-hanketta.

Sisältö

Suomen keskeiset talouspoliittiset haasteet: Tiivistelmä -- 5

1 Suomen talouden yleistila -- 6

2 Venäjän hyökkäyssodan talousvaikutukset -- 8

2.1 Muutokset viennissä ja tuonnissa -- 8

2.2 Muutokset sähkön hinnassa Suomessa ja kilpailijamaissa -- 9

2.3 Energiakriisin vaikutus Suomen kilpailukykyyn -- 11

3 Suomen talouden keskeiset haasteet -- 12

3.1 Ilmastonmuutos ja luontokato -- 12

3.2 Väestön väheneminen ja vanheneminen -- 12

4 Mitä pitäisi tehdä? -- 14

4.1 Laajojen ongelmien ratkaisu vaatii mittavaa tuottavuuskasvua -- 14

4.2 TKI-investoinnit suunnattava harkiten -- 15

4.3 Vihreä siirtymä vaatii rakenteiden ohjausta ja yksityisiä investointeja -- 16

4.4 Osaamisen kysynnän muutokset vaativat koulutukseen panostamista -- 16

4.5 Päästövähennystavoitteiden saavuttaminen edellyttää uusia toimia -- 17

Kyselyyn vastanneet tutkijat -- 18

Kirjallisuus -- 19

SUOMALAINEN TIEDEAKATEMIA
FINNISH ACADEMY OF SCIENCE AND LETTERS
ACADEMIA SCIENTIARUM FENNICA

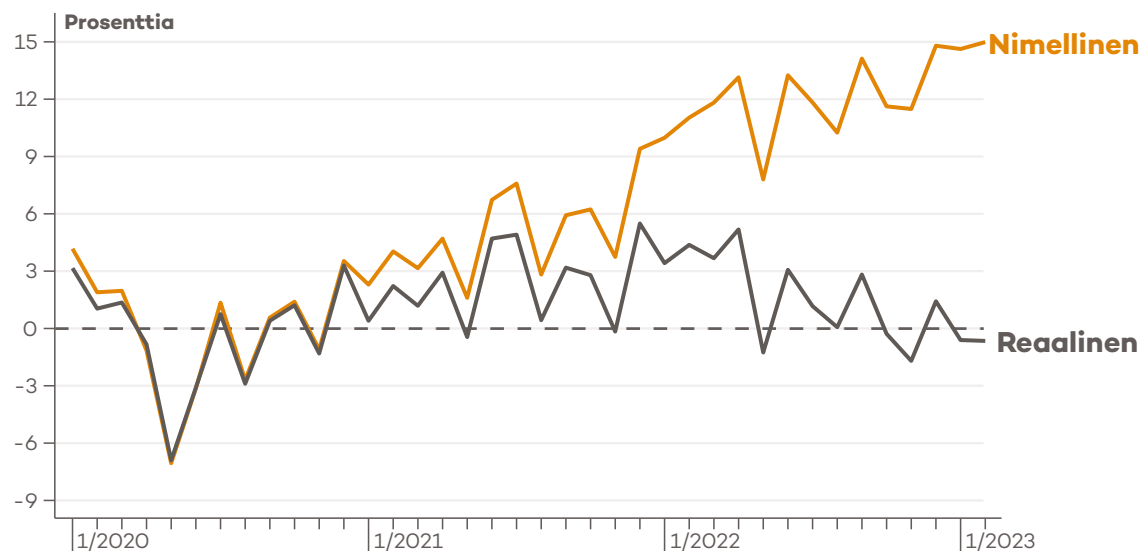
Suomen keskeiset talouspoliittiset haasteet: Tiivistelmä

- ▶ **Ilmastonmuutos ja luontokato** sekä **väestön väheneminen ja vanheneminen** ovat keskeiset suomalaista hyvinvointia uhkaavat tekijät. Nämä haasteet eivät ole suhdanteista riippuvia vaan laadultaan pidempiaikaisia ja laajempialaisia.
- ▶ Monet muut Suomen talouden haasteet, kuten julkisen talouden kestävyys ja pula (koulutusta) työvoimasta, kytkeytyvät näihin luonteeltaan laajempiin haasteisiin ja ovat suurelta osin niiden johdannaisia.
- ▶ Suomen talouden yleistila on hyvä ja Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset, mukaan lukien sähkön hinnan vaikutukset kustannuskilpailukykyyn, ovat maltillisia.
- ▶ Julkinen talous vaatii sopeutusta. Sopeutuskeinojen valinta ja veronkiristysten ja meno-leikkauksien painotus on poliittinen päätös. Näitä päätöksiä tehdessä olisi tärkeää puntaroida, miten ja keneen sopeuttamistoimet vaikuttavat.
- ▶ Tuottavuuden parantaminen on keskeisessä roolissa, kun ilmastonmuutoksen ja luontokadon sekä väestön vanhenemisen ja vähenemisen haasteisiin haetaan ratkaisuja. Tuottavuuden parantaminen edellyttää useita toisiaan tukevia politiikkatoimenpiteitä.
- ▶ Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan (TKI) suunnattavat julkiset panostukset on syytä ohjata yhtäältä koulutukseen ja toisaalta sellaiseen TKI-toimintaan, jossa suhde yhteiskunnallisen hyödyn ja yksityisen hyödyn välillä on mahdollisimman korkea. Tämä periaate koskee myös vihreään siirtymään kannustavia TKI-tukia. Kansantalouden kannalta parhaiden teknologioiden ja menestyvimpien ventialojen valinta kannattaisi jättää markkinoiden tehtäväksi.
- ▶ Jotta Suomi saavuttaisi päästövähennystavoitteensa, tarvitaan lisää toimia sekä toimien suunnittelua tukevia tieteellisiä kokeiluja.

1 Suomen talouden yleistila

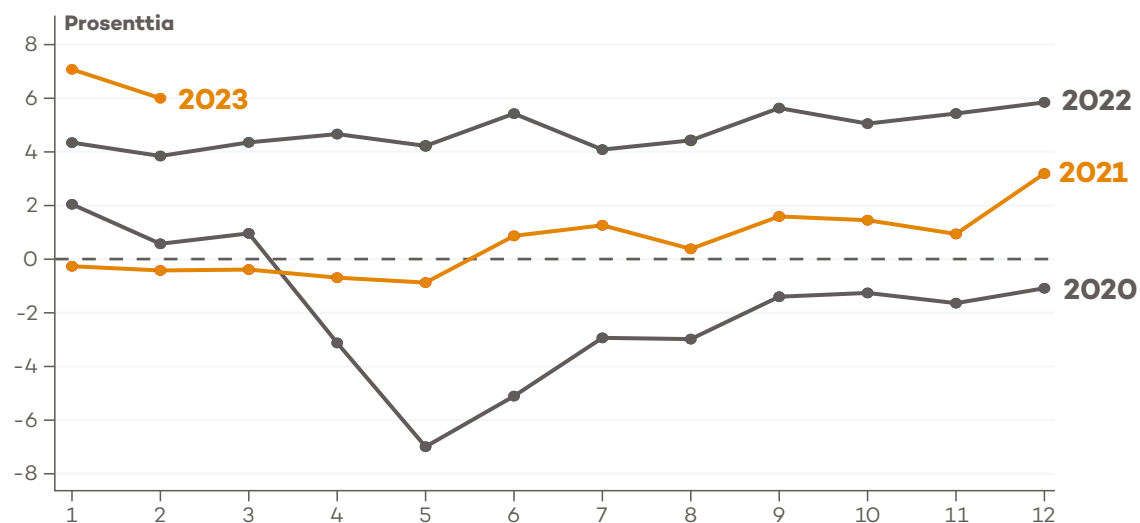
- ▶ Koronakriisi, sen aikaiset elvytystoimet sekä helmikuussa 2022 alkanut Ukrainan sota ovat vaikuttaneet voimakkaasti yleismaailmalliseen talouskehitykseen. Euroalueen inflaatio on noussut jopa 10 prosentin tasolle (liite B, kuva 1.1) ja keskuspankit ovat reagoineet tähän voimakkailla koron nostoilla: euroalueen korot ovat tasolla, joka on koettu viimeksi vuonna 2011 (liite B, kuva 1.2).
- ▶ Bruttokansantuote (BKT) kasvoi Suomessa Tilastokeskuksen mukaan 2.0 prosenttia vuonna 2022, mutta supistui viimeisellä neljänneksellä hieman (Tilastokeskus 2023).
- ▶ Bruttokansantuote asukasta kohden (BKT per capita) on pysynyt Saksaa ja Ruotsia alhaisemmalla tasolla, mutta koronakriisi vaikutti siihen meillä verrokkimaita vähemmän ja kasvu sen jälkeen on ollut yhtä nopeaa kuin Saksassa ja Ruotsissa (liite B, kuva 1.3).
- ▶ Työllisyysaste on parantunut koronakriisin jälkeen merkittävästi ja samassa tahdissa Ruotsin ja Saksan kanssa. Suomen työllisyysaste on euroalueen keskiarvon yläpuolella, mutta edelleen Ruotsin ja Saksan työllisyysastetta matalampi (liite B, kuva 1.4).
- ▶ Reaalinen palkkasumma on pysynyt noin vuoden 2019 vastaavan kuukauden tasolla (**Kuva 1**). Palkansaajien määrä on vuoden 2022 aikana ollut noin 4 % korkeampi kuin vuonna 2019 ja positiivinen kehitys on jatkunut tammikuussa 2023 (**Kuva 2**).

Lähteet: Tilastokeskus, Tulorekisteri

VATT Datahuone: 24/03/2023

Kuva 1. Palkkasumman muutos verrattuna vuoden 2019 vastaavaan kuukauteen

Vähintään tuhat euroa kuukaudessa ansainneet
Lähteet: Tulorekisteri, Tilastokeskus

VATT Datahuone: 24/03/2023

Kuva 2. Palkansaajien määrän muutos vuoden 2019 vastaavasta kuukaudesta

2 Venäjän hyökkäyssodan talousvaikutukset

Venäjän hyökkäyssodan suorat vaikutukset Suomen talouteen ovat toistaiseksi jääneet maltillisiksi. Näkyvin vaikutus on ollut sähkön hinnan voimakas nousu loppuvuodesta 2022. Sähkön hinta on sittemmin laskenut selvästi. Lisäksi näyttää siltä, ettei hinnannousu ole heikentänyt suomalaisten yritysten kustannuskilpailukykyä, koska sähkön hinta on pysynyt tärkeimmissä kilpailijamaissa samalla tasolla kuin Suomessa tai Suomen hintatasoa korkeammalla.

2.1 Muutokset viennissä ja tuonnissa

Yksi Venäjän hyökkäyssodan suorista seurauksista oli se, että vienti Venäjälle ja tuonti Venäjältä laskivat (liite B, kuva 2.1).

VATT Datahuoneen tuoreen raportin (Toikka ym. 2023) mukaan vaikutus vientiin ja tuontiin on kuitenkin jäänyt maltilliseksi. VATT Datahuoneen analyyseissä verrataan Venäjälle 2019 vieneitä tai sieltä 2019 tuontia harjoittaneita muihin vienti- ja tuontiyrityksiin. Vientiyritykset ovat pystyneet korvaamaan menetetyt Venäjän viennin muulla viennillä.

On kuitenkin todettava, että VATT Datahuoneen viimeisimmän Policy Briefin mukaan suuri määrä aikaisemmin Venäjälle vieneistä yrityksistä on hyökkäyksen käynnistymisen jälkeen aloittanut viennin Venäjän lähialueille (**kuva 3**). Venäjän lähimaihin vievien yritysten määrän kasvu herättää kysymyksen siitä, onko kasvun takana Venäjän vastaisten pakotteiden kiertämistä.

Venäjältä tavaratuontia harjoittaneet yritykset eivät ole vastaavassa määrin kyenneet korvaamaan tuota tuontia. On kuitenkin huomattava, että tämä selittyy osin tuonnin voimakkaalla nousulla ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan.

Vaikka vienti- ja tuontitodennäköisyydet ovat 2019 Venäjän kauppaa harjoittaneilla yrityksillä verrokkiryhmään verrattuna laskeneet, on niiden liikevaihto ja palkkasumma pysynyt samalla tasolla kuin verrokkiryhmässä. Tämä viittaa siihen, että sekä vienti- että tuontiyritykset ovat pystyneet kehittämään korvaavaa toimintaa.

Tammikuun 2022 jälkeen viennin aloittaneilla yrityksillä ei ollut vientiä näihin maihin ajanjaksolla 01/2019-01/2022.

Aiemmin vieneet yritykset ovat sellaisia, joilla oli vientiä näihin maihin ajanjaksolla 01/2019-01/2022.

Lähteet: Tulli, Tilastokeskus

VATT Datahuone: 22/02/2023

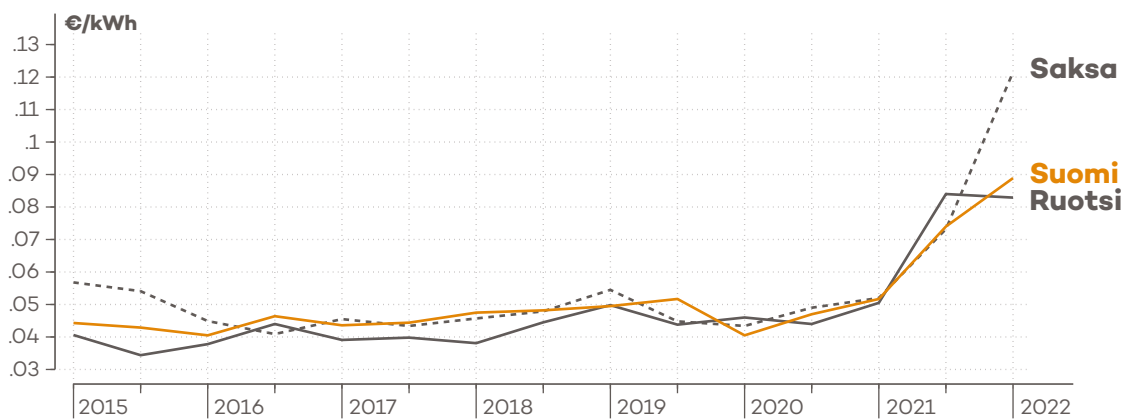
Kuva 3. Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin tai Kirgisiaan vieneiden yritysten määrä

2.2 Muutokset sähkön hinnassa Suomessa ja kilpailijamaissa

Venäjän hyökkäys Ukrainaan käynnisti kansainvälisen energiakriisin. Venäjä alkoi rajoittaa kaasuntoimituksiaan Eurooppaan jo ennen hyökkäystään Ukrainaan, ja maakaasun hinta nousi nopeasti moninkertaiseksi aiempaan verrattuna. Suomeen tuli maakaasua ennen kriisiä pääasiassa Venäjältä, mutta Venäjä katkaisi maakaasun tuonnin toukokuussa 2022.

Myös sähkön hinta nousi voimakkaasti vuonna 2022. Pörssisähkön hinta oli elokuussa 2022 lähes kolminkertainen elokuuhun 2021 verrattuna.

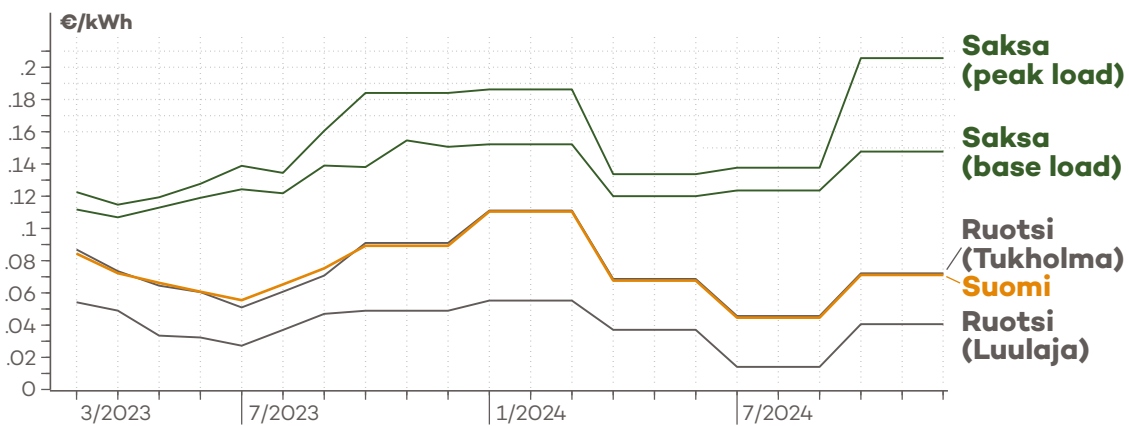
Sähkön hinta Suomessa ja Ruotsissa on kehittynyt samankaltaisesti, mutta Saksassa sähkö on ollut vuonna 2022 merkittävästi kalliimpaa. Sähkön hintaa Euroopassa ovat nostaneet ennen kaikkea maakaasun korkea hinta, vesivoiman tavallista heikompi tilanne Pohjoismaissa vähäsaateisten vuosien jäljiltä sekä Ranskan ajautuminen ajoittain sähkön tuojaksi ydinvoimaloiden huolto-ongelmien vuoksi.

Lähde: Eurostat (NRG_PC_205)

Kuvassa esitetyt hinnat eivät sisällä veroja eivätkä veroluonteisia maksuja. Suomessa ja Ruotsissa teollisuuden sähkövero on EU:n määrittelemällä minimitasolla. Saksan verot ja veroluonteiset maksut ovat tyypillisen teollisuuslaitoksen osalta EU-minimitasoa suuremmat.

Kuva 4. Sähkön hinta suurille yritys- ja yhteisöasiakkaille Suomessa ja Suomen vientiteollisuuden tärkeissä kilpailijamaissa Saksassa ja Ruotsissa

Lähde: Nasdaq OMX ja EEX

Suomen ja Ruotsin hinnat ovat systeemihintafutuuriin ja aluehintaerotuotteiden hintojen summia

Kuva 5. Sähköfutuuriin hintoja 7.3.2023 Suomessa, Ruotsissa ja Saksassa

Vaikka maakaasun rooli sähköntuotannossa on pieni Suomessa ja Pohjoismaissa, Keski-Euroopan hinnat heijastuvat sähkön hintaan myös Suomessa. **Kuvasta 4** nähdään kuitenkin, että sähkön hinnan osalta tilanne on yrityksille ollut Suomessa ja Ruotsissa helpompi kuin Saksassa. Futuurihintojen perusteella (**Kuva 5**) sähkö näyttäisi pysyvän Suomessa ja Ruotsissa merkittävästi halvempana kuin Saksassa myös ensi syksynä ja talvena.

2.3 Energiakriisin vaikutus Suomen kilpailukykyyn

Kun arvioidaan energiakriisin vaikutuksia valmistavan teollisuuden kustannuskilpailukykyyn, on tärkeää muistaa, että energiakriisi on yhteinen Suomelle ja eurooppalaisille kilpailijamaille. Ei ole merkkejä siitä, että energiakriisi olisi heikentänyt Suomen kustannuskilpailukykyä suhteessa merkittäviin kilpailijamaihin.

Lyhyellä aikavälillä sähkön hinta tuo Suomelle kilpailuetua Keski-Eurooppaan nähden. Kyselyyn vastanneista taloustieteilijöistä lähes kolmannes katsoikin, että Venäjän sota Ukrainassa parantaa hieman Suomen vientiedellytyksiä Euroopassa (Liite A 2.4).

Sota on myös nopeuttanut irrottautumista fossiilista energialähteistä, mikä saattaa lisätä puhtaaseen teknologiaan liittyviä vientimahdollisuuksia. Toisaalta viidennes vastaajista oli sitä mieltä, että sota heikentää Suomen vientiedellytyksiä (Liite A 2.4). Syiksi vientiedellytysten heikentymiseen mainittiin yleinen taloudellinen epävarmuus ja kysynnän heikentyminen.

3 Suomen talouden keskeiset haasteet

Kaksi keskeistä, suomalaista hyvinvointia uhkaavaa tekijää, jotka nousivat myös tehdyssä kyselyssä voimakkaasti esille, ovat:

- 1) ilmastonmuutos ja luontokato, sekä
- 2) väestön väheneminen ja vanheneminen.

Nämä haasteet eivät ole suhdanteista riippuvia vaan laadultaan pidempiaikaisia ja laajempialaisia.

Monet muut Suomen talouden haasteet, kuten julkisen talouden kestävyys ja pula (koulutusta) työvoimasta, kytkeytyvät näihin luonteeltaan laajempiin haasteisiin ja ovat suurelta osin niiden johdannaisia.

Seuraavaksi kuvaamme tarkemmin näiden tekijöiden vaikutuksia Suomelle. Luvussa 4 esitämme näihin haasteisiin liittyviä ratkaisuja ja toimenpide-ehdotuksia.

3.1 Ilmastonmuutos ja luontokato

Ilmastonmuutos vaikuttaa Suomeen sekä suoraan että epäsuorasti, muun muassa vientimaiden kautta. Taloudellisia vaikutuksia Suomessa aiheutuu toimintaolosuhteiden pysyvistä muutoksista esimerkiksi metsätaloudessa.

Ilmastonmuutoksesta aiheutuu mahdollisesti merkittäviä taloudellisia vaikutuksia myös väestön terveyteen ja sairauspoissaoloihin liittyvien seikkojen sekä terveydenhuoltoon kohdistuvan paineen kautta. Ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat riskit tunnetaan monelta osin vielä puutteellisesti tai ne ovat vaikeasti ennustettavissa. Esimerkiksi vieraslajit, taudit ja tuholaiset voivat aiheuttaa merkittävästi tämänhetkisiä arvioita enemmän taloudellista haittaa Suomelle.

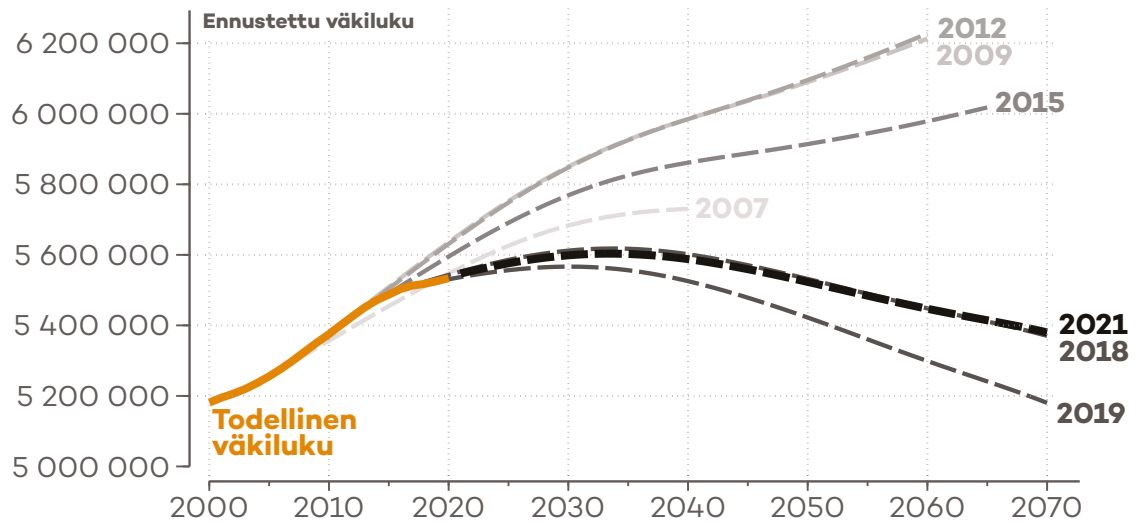
Globaalien muutosten, kuten lämpenemisen aiheuttamien konfliktien ja massamuuttoliikkeen, heijastevaikutuksia Suomeen ei toistaiseksi tunneta. (Perrels ym. 2022.)

3.2 Väestön väheneminen ja vanheneminen

Työikäisten määrä vähenee Suomessa sekä absoluuttisesti että suhteessa huollettavien määrään.

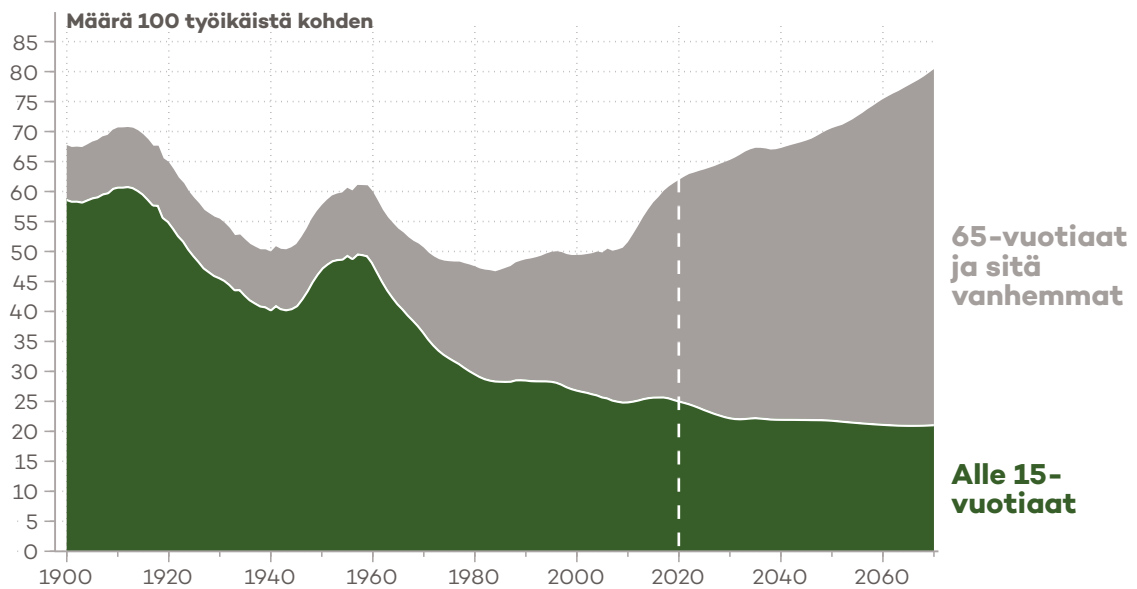
Kuva 6 näyttää, miten väkiluvun ennustetaan vähenevän tulevaisuudessa, **Kuva 7** puolestaan kertoo karua kieltään huoltosuhteen kehittymisestä. **Kuvasta 6** käy myös ilmi se, miten väkiluvun ennuste on synkentynt varsin lyhyellä aikavälillä.

Tilastokeskus 2021

Kuva 6. Väkiluku 2000–2020 ja ennustettu väkiluku vuosina 2007–2021 laadituissa ennusteissa

Tilastokeskus 2021

Huoltosuhteella tarkoitetaan alle 15-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden ja sitä vanhempien määrää 100 työkäistä kohden.

Kuva 7. Väestöllinen huoltosuhte 1900–2020 ja ennuste vuoteen 2070

4 Mitä pitäisi tehdä?

Useat kyselyymme vastanneet tutkijat nostivat esille tuottavuuden yhtenä Suomen talouden haasteista (Liite A 1.1). Vaihtoehtoinen tapa lähestyä asiaa on nähdä tuottavuuden parantaminen ratkaisuna: sekä ilmastonmuutokseen ja luontokatoon että väestön vanhenemisen ja vähenemisen tuomiin haasteisiin löytyvät vastaukset tuottavuutta parantavista politiikkatoimenpiteistä. Julkisen talouden tasapainottaminen korostui kyselyvastauksissa kuitenkin talouspolitiikan kysymyksenä, josta tulevan hallituksen tulisi tehdä päätöksiä ensimmäisen hallitusvuoden aikana (Liite A 1.2). Julkinen talous on ollut alijäämäinen vuodesta 2009 lähtien, ja julkinen velka on kasvanut yli 70 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Valtiovarainministeriö on virkamiespuheenvuorossaan todennut, että julkista taloutta on tarpeen vahvistaa vähintään 6 miljardilla eurolla seuraavan vaalikauden aikana. Hieman yli kolmannes kyselyymme vastanneista taloustieteilijöistä arvioi sopeuttamistarpeen kuitenkin pienemmäksi, 2–4 miljardin euron suuruusluokkaan. Kolmannes puolestaan arvioi sopeuttamistarpeen asettuvan 4–6 miljardin euron suuruusluokkaan (Liite A 1.3).

Sopeutuskeinojen valinta ja veronkiristysten ja menoleikkauksien painotus on poliittinen päätös. Näitä päätöksiä tehdessä olisi tärkeää puntaroida, miten ja keneen sopeuttamistoimet vaikuttavat, mitä myös moni kyselyyn vastanneista taloustieteilijöistä korosti.

Seuraavaksi esitämme viisi toimenpidesuositusta. Suositukset tiivistävät taloustieteen tutkijoiden näkemyksiä siitä, miten päätöksentekijöiden tulisi suhtautua kahteen suomalaista hyvinvointia uhkaavaan laajempaan tekijään, ilmastonmuutokseen ja luontokatoon sekä väestön vähenemiseen ja vanhenemiseen.

4.1 Laajojen ongelmien ratkaisu vaatii mittavaa tuottavuuskasvua

Ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillintä vaatii energian ja resurssien tuottavuuden parantamista, väestön väheneminen ja vanheneminen puolestaan työn tuottavuuden kasvua.

Tuottavuuskasvua edistävät toimet voivat olla moninaisia. Jotkin toimet, kuten koulutus ja tutkimus, luovat talouskasvua pitkällä aikavälillä. Kyselyssämme vastaajat nostivat koulutus- ja tutkimuspanosten jälkeen toiseksi useimmin esille (työperäisen) maahanmuuton edistäminen (Liite A 4.2).

Toiset toimet, kuten tavara- ja palvelumarkkinoiden sekä työmarkkinoidenkin toiminnan tehostaminen, voivat lisätä tuottavuutta jo lyhyelläkin aikavälillä. Myös tuottavuuskasvua hidastavien toimien poistamisella on merkitystä: kyselyssämme nousivat esille erityisesti haitalliset yritystuet (Liite A 4.2 ja 1.5).

Lyhyellä aikavälillä kysymys on olemassa olevien tuotannollisten resurssien ohjautumisesta parhaaseen mahdolliseen käyttöön. Tätä voidaan edesauttaa esimerkiksi hyvällä konkurssi- ja kilpailulainsäädännöllä, hyvin toimivilla julkisilla hankinnoilla ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia vähentävillä toimilla.

Pitkällä aikavälillä kysymys on siitä, että syntyy entistä korkeamman lisäarvon taloudellista toimintaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi parempia digitaalisia terveystalvueluita tai uusia globaalisti myytäviä tuotteita.

Tällaisten innovaatioiden syntymistä voidaan edistää laaja-alaisella innovaatiopolitiikalla. Keskeistä olisi oikeiden olosuhteiden ja kannustimien luominen sekä koulutuksen ja perustutkimuksen takaaminen riittävän korkeatasoisen osaamisen turvaamiseksi.

4.2. TKI-investoinnit suunnattava harkiten

Eduskunta on päättänyt tavoitella tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) investointien nostoa 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä.

Uuden hallituksen tulee siis tehdä päätöksiä valtion kasvavien TKI-panostusten suuntaamisesta. Seuraavien keskeisten periaatteiden tulisi ohjata näitä päätöksiä:

- ▶ Innovaatioita tekevät ihmiset, eivät koneet. Innovaatioiden syntymisen edellytyksenä on, että meillä on niihin kykeneviä ihmisiä, mikä puolestaan vaatii korkeakoulutukseen panostamista.
- ▶ Vaikka korkeakoulutus on keskiössä innovaatioiden osalta, edellyttää tuottavuuskasvu ylipäätään hyvin koulutettua työvoimaa. Tämänkin takia on syytä huolehtia siitä, että koulutuksen alkutaipaleella huonommista olosuhteista ponnistavat oppilaat saavat riittävää tukea.
- ▶ Vaikka teknisiä innovaatioita tekevät pääosin luonnontieteellisen (insinööri)koulutuksen saaneet, voivat tuottavuuskasvun kannalta tärkeät innovaatiot jatkossa olla myös muunlaisen koulutuksen saaneiden varassa: näin voi olla esimerkiksi palveluissa. Tällä hetkellä Suomen viennistä noin kolmannes on palveluvientiä (liite B, kuva 4.1).

- ▶ Verovarot on syytä suunnata sellaiseen TKI-toimintaan, jossa suhde yhteiskunnallisen hyödyn ja yksityisen hyödyn välillä on mahdollisimman korkea. Tyypillisesti tämä tarkoittaa ennemmin kauempana markkinoista tapahtuvan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kuin lähellä markkinoita tapahtuvan kehitystoiminnan rahoittamista.
- ▶ Julkisten TKI-panostusten yhteiskunnallisia hyötyjä punnitessa tulee tehdä arvovalinta sen suhteen, otetaanko huomioon vain Suomeen kohdistuvat yhteiskunnalliset hyödyt vai globaalit yhteiskunnalliset hyödyt. On tärkeää huomata, että jälkimmäinen lähestymistapa puhuu integroidun (esim. EU-tasoisin) päätöksenteon puolesta.

Myös kyselyyn vastanneet taloustieteilijät ovat valtaosin tätä mieltä (Liite A 4.1). Kyselystä nousi myös vahvasti esille se, että panostukset koulutukseen ja tutkimukseen ovat keskeisessä roolissa tuottavuuskasvua haattaessa.

4.3 Vihreä siirtymä vaatii rakenteiden ohjausta ja yksityisiä investointeja

Fossiilisista polttoaineista irrottautuminen tulee vaatimaan lisää investointeja uusiutuvan energian tuotantoon ja energian varastointiin. Valtion rooli energiamurroksessa on ennemminkin suunnittelijan ja koordinoijan kuin investointien rahoittajan.

Valtiolla voi olla rooli talouden rakenteiden ohjaamisessa pois fossiilisiin energialähteisiin perustuvasta tuotannosta hiilen hinnoittelun lisäksi myös TKI-tukien kautta (Acemoglu ym. 2016).

Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan Suomi tavoittelee Euroopan johtavaa asemaa vetytaloudessa. Taloustieteellisen tutkimuskirjallisuuden mukaan valtion TKI- ja investointitukia tulisi kuitenkin käyttää ohjaamaan puhtaan energian ratkaisujen kehittämiseen. Kansantalouden kannalta parhaiden teknologioiden ja menestyvimpien ventialojen valinta kannattaisi jättää markkinoiden tehtäväksi.

Myös valtaosa kyselyyn vastanneista taloustieteilijöistä katsoi, että TKI-tuilla on paikkansa, mutta valtion ei pitäisi valita yksittäistä teknologiaa (Liite A 3.1).

Teknologiavalintojen sijaan valtion kannattaa toteuttaa yleisiä toimenpiteitä, jotka edistävät ilmastonmuutoksen hillintää. Tiivistäen: mieluummin hiilidioksidiveroja kuin suunnattua tukea vetyteknologialle.

4.4 Osaamisen kysynnän muutokset vaativat koulutukseen panostamista

Vihreän siirtymän vaikutuksista Suomen työmarkkinoihin ei ole juuri tutkimuskirjallisuutta. Laajemman kuvan muodostamiseksi kysyimme taloustieteilijöiltä, kuinka suuri vaikutus

energiaturroksella heidän mielestään on siihen, millaisille taidoille ja osaamiselle työmarkkinoilla on kysyntää.

Vastaajista yhtä moni katsoi, että energiamurros aiheuttaa työmarkkinoilla suuren muutoksen, vähäisen muutoksen tai vain yksittäisiä ammattiryhmiä koskevan muutoksen (Liite A 3.4). Moni vastaajista nosti esiin erityisesti teknologisen osaamisen ja valmiudet omaksua uutta (Liite A 3.5).

Valtaosa vastaajista katsoi, että **muutokset taitojen ja osaamisen kysynnässä työmarkkinoilla edellyttävät toimia tulevalta hallitukselta** (Liite A 3.7). Konkreettisena toimena kyselyyn vastanneet taloustieteilijät nostivat esiin **panostukset koulutukseen kaikilla koulutusasteilla**.

Panostukset koulutukseen lisäävät väestön valmiuksia omaksua uusia taitoja ja teknologioita ja auttavat siten työmarkkinoita sopeutumaan ilmastonmuutoksen hillinnän vaatimaan energiamurrokseen.

4.5 Päästövähennystavoitteiden saavuttaminen edellyttää uusia toimia

EU:n päivitetyn taakanjakoasetuksen mukaan Suomen tulee vähentää päästökaupan ulkopuolisilla aloilla päästöjään vähintään 50 prosenttia vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä (Ympäristöministeriö 2022).

Ilmastotoimista kiireellisimmän päätöksiä vaativat liikenteen päästöjä vähentävät toimet. Koska autokanta uusiutuu hitaasti ja nykyisellään häviävän pieni osa Suomen autokannasta on sähköautoja, tuleva hallitus joutunee etsimään ratkaisuja, joilla liikenteen päästöjä saadaan vähennettyä.

Suomi on asettanut tavoitteeksi puolittaa liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä. Tutkimustiedon perusteella tavoitteet tuskin toteutuvat nykytoimilla. Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan kokeiluja, joiden avulla voidaan valita vaikuttavimmat toimet. Kokeiluilla voitaisiin selvittää esimerkiksi hankitatuon kasvattamisen sekä latauspisteiden rakentamisen tukemisen vaikutuksia liikenteen sähköistymiseen.

Myös kyselyyn vastanneet taloustieteilijät olivat pääosin sitä mieltä, että lisätoimet valtiolta ovat ehdottomasti tai todennäköisesti tarpeen (Liite A 3.2). Toimina lähes tasavahvaa kannatusta saivat bensiinin ja dieselin verojen kiristäminen, joukkoliikenteen tukeminen, sähköisen liikenteen tukeminen sekä kävelyä ja pyöräilyä tukevat investoinnit (Liite A 3.3).

Kyselyyn vastanneet tutkijat

Lassi Ahlvik, Helsingin yliopisto

Mats Godenhielm, Pellervon taloustutkimus PTT ry

Tuulia Hakola, Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Ari Hyytinen, Hanken School of Economics

Panu Kalmi, Vaasan yliopisto

Aki Kangasharju, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

Heikki Kauppi, Turun yliopisto

Maria Kopsakangas-Savolainen, Suomen ympäristökeskus SYKE ja Oulun yliopisto

Iikka Korhonen, Suomen Pankki

Tuomas Kosonen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Natalia Kuosmanen, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

Timo Kuosmanen, Turun yliopisto

Niku Määttänen, Helsingin yliopisto

Mika Maliranta, Labor Institute for Economic Research LABORE ja Jyväskylän yliopisto

Tuomas Matikka, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Milla Nyssölä, Labor Institute for Economic Research LABORE

Elias Oikarinen, Oulun yliopisto

Kimmo Ollikka, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Hannu Piekkola, Vaasan yliopisto

Jukka Pirttilä, Helsingin yliopisto ja Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Ritva Reinikka, Aalto-yliopisto

Anna Sahari, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Matti Sarvimäki, Aalto-yliopisto

Rune Stenbacka, Hanken School of Economics

Marko Terviö, Aalto-yliopisto

Janne Tukiainen, Turun yliopisto

Roope Uusitalo, Helsingin yliopisto

Jouko Verho, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Vesa Vihriälä, Helsingin yliopisto

Kirjallisuus

Acemoglu, D., Akcigit, U., Hanley, D. & Kerr, W.K. (2016). Transition to Clean Technology. Special Issue on Climate Change and the Economy, *Journal of Political Economy* 124, 52–104.

Perrels, A., Haakana, J., Hakala, O., Kujala, S., Láng-Ritter, I., Lehtonen, H., Lintunen, J., Pohjola, J., Sane, M., Fronzek, S., Luhtala, S., Mervaala, E., Luomaranta, A., Jylhä, K., Koikkalainen, K., Kuntsi-Reunanen, E., Rautio, T., Tuomenvirta, H., Uusivuori, J. & Veijalainen, N. (2022). Kustannusarviointi ilmastonmuutokseen liittyvästä toimimattomuudesta (KUITTI). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:37.

Tilastokeskus (2023). Suomi vajosi taantumaan, bruttokansantuote pieni myös neljännellä vuosineljänneksellä. <https://stat.fi/julkaisu/cl8inso5o0iam0bw5zgw2nn85> (viitattu 6.3.2023).

Tilastokeskus (2021). Syntyvyys ei ole Suomessa ikärakenteen kannalta riittävällä tasolla. https://www.stat.fi/til/vaenn/2021/vaenn_2021-09-30_tie_001_fi.html (viitattu 1.3.2023).

Toikka, M., Laasonen, H., Saxell, T., Seppä, M., Toivanen, O. & Valkonen, A. (2023). Sota Ukrainassa: Vaikutus Venäjän-kauppaa käyneisiin suomalaisyrityksiin - Seurantaraportti. Datahuone-raportti 2/2023. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/186535/datahuone-raportti-2-2023-sota-ukrainassa--vaikutus-venajan-kauppaa-kayneisiin-suomalaisyrityksiin--seurantaraportti.pdf?sequence=1>

Ympäristöministeriö (2022). EU:ssa sopu 2030-ilmastotavoitteen jaosta jäsenmaiden kesken - Suomen päästövähennysveloitteeksi -50%. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/eu-ssa-sopu-2030-ilmastotavoitteen-jaosta-jasenmaiden-kesken-suomen-paastovahennysveloitteeksi-50-> (viitattu 1.3.2023).

Liite A: Kyselyn vastausten kooste

Tässä liitteessä kuvataan taloustieteilijöille suunnattu kysely sekä yhteenveto kyselyyn tulleista vastauksista.

Kyselyn tavoitteena oli kerätä taloustieteilijöiden näkemyksiä talouden haasteista ja ratkaisuista mahdollisimman laajasti. Kysely lähetettiin 65 suomalaisissa yliopistoissa ja tutkimuskeskuksissa työskentelevälle taloustieteen tutkijalle. Heistä 29 vastasi kyselyyn.

Monivalintakysymysten kohdalla kuvaamme vastausvaihtoehdot sekä vastausten jakautumisen kysymyksessä annettujen vaihtoehtojen kesken (vastaajien suhteellinen osuus ja lukumäärä per vastausvaihtoehto). Vastausten jakautuminen esitetään lisäksi pylväskuviona.

Avokysymysten vastaukset luokittelimme vastauksissa esiin nousseiden aiheiden perusteella. Luokittelu on suurpiirteinen ja perustuu katsauksen kirjoittajien tulkintaan. Kunkin avokysymyksen kohdalla esitämme yhteenvedon vastauksissa esiintyneistä suosituimmista aiheista sekä aihetta koskevien mainintojen kokonaislukumäärän.

Sisällys

1. TALOUSPOLIITTISET KYSYMYKSET JA SUOMEN TALOUS YLEISESTI	3
1.1. Mitkä ovat mielestäsi Suomen talouden suurimmat haasteet 20 vuoden aikahorisontilla? Nimeä enintään viisi haastetta. [Avokysymys]	3
1.2. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät talouspolitiikan kysymykset, joista tulevan hallituksen tulisi tehdä päätöksiä ensimmäisen hallitusvuoden aikana? Nimeä enintään viisi kysymystä. [Avokysymys]	4
1.3. Valtiovarainministeriön ehdotus julkisen talouden sopeuttamisesta on €6 mrd. tulevalla kaudella ja €3 mrd. sitä seuraavalla kaudella. Kuinka paljon mielestäsi tulevan hallituksen tulisi kautensa aikana kuroa kiinni julkisen talouden alijäämää? [Monivalintakysymys]	4
1.4. Miten tulevan hallituksen tulisi mielestäsi painottaa veronkiristyksiä ja menoleikkauksia julkisen talouden vahvistamisessa hallituskauden aikana? [Monivalintakysymys]	5
1.5. Mistä tuleva hallitus voisi mielestäsi leikata? Nimeä enintään viisi kohdetta. [Avokysymys]	6
1.6. Mitä veroja tuleva hallitus voisi kiristää tai ottaa käyttöön kokonaan uusina? Nimeä enintään viisi veroa. [Avokysymys]	7
2. VENÄJÄN HYÖKKÄYSSODAN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET SUOMEEN	7
2.1. Mihin toimialoihin Ukrainan sodalla on mielestäsi Suomessa suurimmat taloudelliset vaikutukset? Nimeä enintään viisi toimialaa. [Avokysymys].....	7
2.2. Edellyttävätkö edellisessä kysymyksessä (kohta 2.1.) mainitut vaikutukset mielestäsi valtiovallan toimenpiteitä? [Monivalintakysymys]	8
2.3. Jos vastasit "kyllä" edelliseen kysymykseen (kohta 2.2.), mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät toimenpiteet? Nimeä enintään viisi toimenpidettä. [Avokysymys].....	8
2.4. Suomen tärkeimpiä eurooppalaisia vientimaita ovat viimeisten neljän vuoden aikana olleet Ruotsi, Saksa, Alankomaat, Yhdistynyt kuningaskunta, Ranska ja Viro. Miten Ukrainan sota vaikuttaa mielestäsi Suomen vientiedellytyksiin Euroopassa? [Monivalintakysymys]	8
2.5. Valtion budjetti vuodelle 2023 on €81.3 mrd. ja tuloiksi arvioidaan €72.5 mrd. Helmikuun alussa annettu lisätalousarvioesitys ehdottaa €2.1 mrd. lisäystä budjettiin, kasvattaen nettolainanoton tarvetta saman verran. Miten Ukrainan sota vaikuttaa mielestäsi valtion vuoden 2024 budjettiin? [Monivalintakysymys].....	9
3. ENERGIAAN JA ILMASTOTOIMIIN LIITTYVÄT KYSYMYKSET JA VALTION ROOLI VIHREÄSSÄ SIIRTYMÄSSÄ	10
3.1. Puhtaalla tai vihreällä vedellä tarkoitetaan sähköllä vedestä erotettavaa vetyä. Jos tarvittava sähkö on tuotettu päästöttömästi, prosessi ei tuota ilmastopäästöjä. Vedystä toivotaan ratkaisua sellaisten teollisuuden toimintojen puhdistamiseen, joissa fossiilisia polttoaineita ei voida korvata suoraan sähköllä. Tulisiko Suomen mielestäsi kohdentaa valtiontukia erityisesti vetytalouden kehittämiseen? [Monivalintakysymys].....	10
3.2. Suomen tavoitteena on puolittaa liikenteen ilmastopäästöt vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Edellyttääkö tavoitteen saavuttaminen mielestäsi edelleen lisätoimia valtiolta?	11
3.3. Mikäli vastasit edellisessä kysymyksessä (kohta 3.2) lisätoimien olevan tarpeen, mitä seuraavista toimista tulevan hallituksen olisi mielestäsi käytettävä? [Monivalintakysymys, usean vastausvaihtoehdon valinta mahdollinen].....	12
3.4. Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali vuonna 2035. Hiilineutraalius tarkoittaa, että hiilidioksidipäästöt syntyvät enintään sama määrä kuin hiilidioksidia imeytyy nieluihin, esimerkiksi metsiin. Nykyisellä arviolla nieluista hiilineutraaliustavoite edellyttää irrottautumista lähes kaikista fossiilisten polttoaineiden käytöstä sähkön- ja lämmöntuotannossa energiasektorilla ja teollisuudessa. Kuinka suuri vaikutus murroksella on mielestäsi siihen, millaisille taidoille ja osaamiselle työmarkkinoilla on kysyntää? [Monivalintakysymys].....	13

3.5.	<i>Mikäli vastasit edellisessä kysymyksessä (kohta 3.4.) hiilineutraaliuden johtavan muutokseen, millaisten taitojen ja osaamisen kysynnän odotat kasvavan?</i>	<i>14</i>
3.6.	<i>Mikäli vastasit hiilineutraaliuden johtavan muutokseen (kohta 3.4.), millaisten taitojen ja osaamisen kysynnän odotat laskevan? [Avokysymys]</i>	<i>14</i>
3.7.	<i>Edellyttävätkö edellä mainitut muutokset taitojen ja osaamisen kysynnässä työmarkkinoilla toimia tulevalta hallitukselta? [Monivalintakysymys]</i>	<i>15</i>
3.8.	<i>Suomen hiilidioksidiverot kohdistuvat energian ja tavaroiden tuottajien hankkimaan fossiiliseen energiaan. Lisätoimena on selvitetty päästöperusteisen verotuksen kohdistamista myös kulutustuotteisiin. Kulutustuotteita verotettaisiin silloin tuotteen tai tuoteryhmän valmistamisessa keskimäärin syntyvien päästöjen perusteella, sillä todellisten päästöjen määrittäminen tuote- ja valmistaja -tasoilla ei nykyisellään usein ole mahdollista. Kannattaisiko tulevan hallituksen mielestäsi ottaa käyttöön tuotteiden tai tuoteryhmien keskimääräisiin hiilidioksidipäästöihin perustuva kulutusvero?</i>	<i>16</i>
4.	TUOTTAVUUSKASVU	17
4.1	<i>Suomi on päättänyt nostaa TKI / BKT osuutta neljään prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Tästä kasvusta merkittävä osa on suunniteltu tulevan verovaroista. Millä tavoin valtion TKI-panostukset tulisi mielestäsi suunnata? [Monivalintakysymys]</i>	<i>17</i>
4.2	<i>Millaisia tuottavuuskasvua edistäviä politiikkapäätöksiä tulevan hallituksen tulisi mielestäsi harkita? Nimeä enintään viisi politiikkapäätöstä.</i>	<i>18</i>

1. Talouspoliittiset kysymykset ja Suomen talous yleisesti

1.1. Mitkä ovat mielestäsi Suomen talouden suurimmat haasteet 20 vuoden aikahorisontilla? Nimeä enintään viisi haastetta. [Avokysymys]

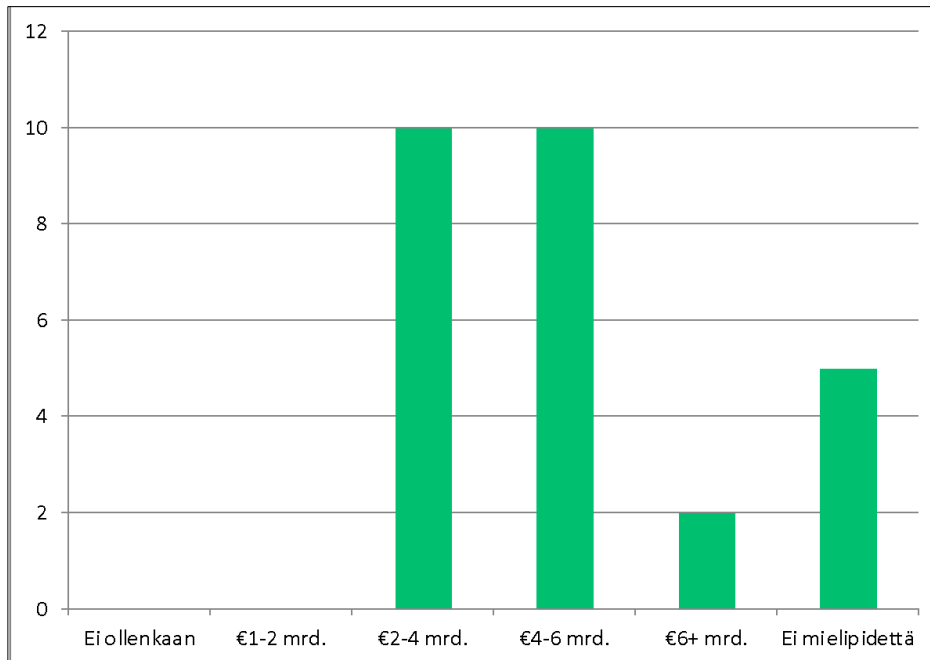
Vastauksen aihe	Mainintojen lukumäärä
Väestön ikääntyminen / huoltosuhde	21
Julkisen talouden kestävyys	15
Ilmastonmuutos ja luontokato	14
Tuottavuus	11
Työvoiman niukkuus	6
Koulutus, osaamistaso ja -laatu	5
Vihreä siirtymä	5
Maahanmuutto ja kotouttaminen	5
Ympäristövelvoitteissa pysyminen	4
Julkisten palveluiden kestävyys	4
	Vastaajia yhteensä 29

1.2. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät talouspolitiikan kysymykset, joista tulevan hallituksen tulisi tehdä päätöksiä ensimmäisen hallitusvuoden aikana? Nimeä enintään viisi kysymystä. [Avokysymys]

Vastauksen aihe	Mainintojen lukumäärä
Julkisen talouden tasapainottaminen	22
Ilmastopolitiikka / ilmastotavoitteiden turvaaminen	13
Koulutus / osaavan ja koulutetun työvoiman riittävyyden turvaaminen	9
Maahanmuuton edistäminen	6
TKI-panostukset	5
Työllisyysasteen / -kasvun parantaminen ja ylläpito	5
SoTe rahoitus	4
Verotuksen / veropohjan rakenne, verojen taso	4
Työmarkkinoiden rakenne	3
Kilpailukyky	2
	Vastaajia yhteensä 28

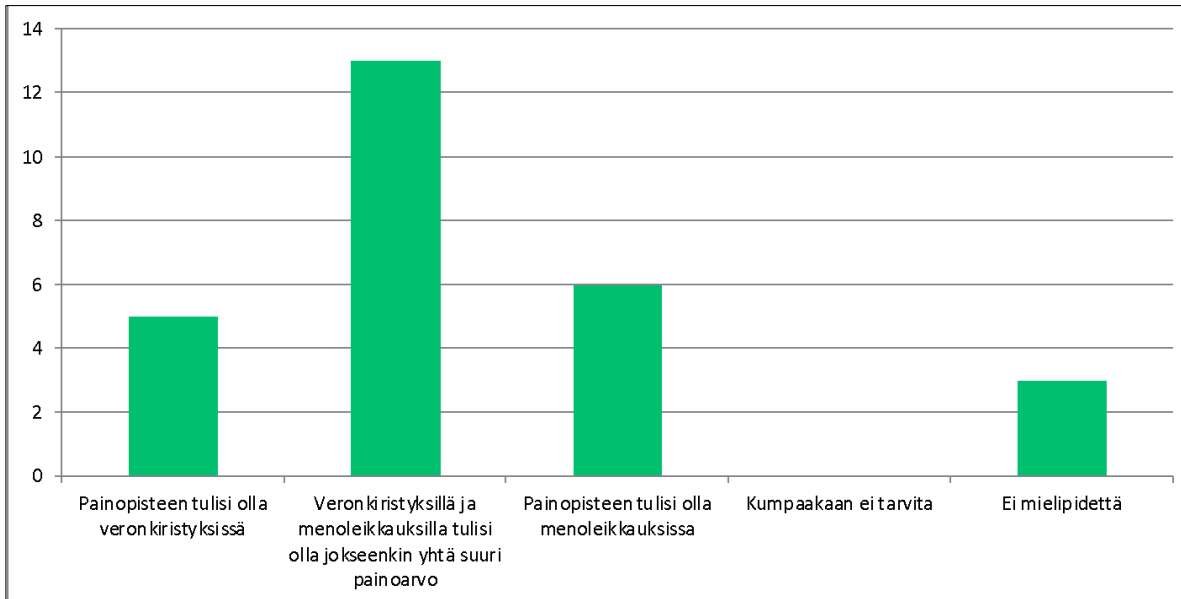
1.3. Valtiovarainministeriön ehdotus julkisen talouden sopeuttamisesta on €6 mrd. tulevalla kaudella ja €3 mrd. sitä seuraavalla kaudella. Kuinka paljon mielestäsi tulevan hallituksen tulisi kautensa aikana kuroa kiinni julkisen talouden alijäämää? [Monivalintakysymys]

Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Ei ollenkaan	0 %	0
€1–2 mrd.	0 %	0
€2–4 mrd.	34,5 %	10
€4–6 mrd.	34,5 %	10
€6+ mrd.	6,9 %	2
Ei mielipidettä	17,3 %	5
Muu (täsmennä)		8
	Vastaajia yhteensä	27

1.4. Miten tulevan hallituksen tulisi mielestäsi painottaa veronkiristystä ja menoleikkauksia julkisen talouden vahvistamisessa hallituskauden aikana? [Monivalintakysymys]

Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Painopisteen tulisi olla veronkiristyksissä	17,2 %	5
Veronkiristyksillä ja menoleikkauksilla tulisi olla jokseenkin yhtä suuri painoarvo	44,8 %	13
Painopisteen tulisi olla menoleikkauksissa	20,7 %	6
Kumpaakaan ei tarvita	0 %	0
Ei mielipidettä	10,3 %	3
Muu (täsmennä)		9
	Vastaajia yhteensä	27

1.5. Mistä tuleva hallitus voisi mielestäsi leikata? Nimeä enintään viisi kohdetta. [Avokysymys]

Vastauksen aihe	Mainintoja yhteensä
Yritystuet	24
Maataloustuet	8
Aikuiskoulutus / toinen tutkinto kouluttautuneille	5
Sosiaalietuudet	4
Ansiosidonnainen työttömyysturva	4
Ns. juustohöylä	3
Tulonsiirrot	2
Energian hinta- / verokompensoinnit	2
Aluepoliittiset / alueelliset tuet	2
Julkishallinnon hallinnolliset kustannukset	2
	Vastajia yhteensä 27

1.6. Mitä veroja tuleva hallitus voisi kiristää tai ottaa käyttöön kokonaan uusina? Nimeä enintään viisi veroa. [Avokysymys]

Vastauksen aihe	Mainintoja yhteensä
Päästö-, polttoaine- tai haittaverot	18
Alennettujen ALV-kantojen poisto tai korottaminen	11
Kiinteistöt	8
Listamattomat yritykset	6
Maapohja	4
Perintö	4
ALV	3
Ansiotulo	3
Asuntotulo	3
Pääomatulot	2
Varallisuus	2
	Vastaajia yhteensä 27

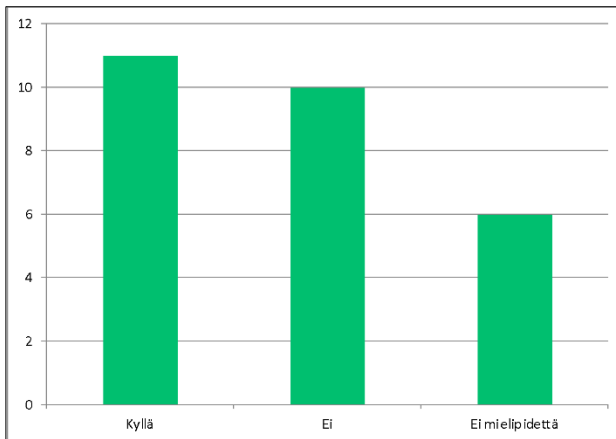
2. Venäjän hyökkäyssodan taloudelliset vaikutukset Suomeen

2.1. Mihin toimialoihin Ukrainan sodalla on mielestäsi Suomessa suurimmat taloudelliset vaikutukset? Nimeä enintään viisi toimialaa. [Avokysymys]

Vastauksen aihe	Mainintoja yhteensä
Energiateollisuus ja -sektori	14
Matkailu	11
Maatalous	7
Elintarvikeala	4
Metsäteollisuus	4
Energiaintensiiviset alat	3
Teollisuus	3
Itäisten alueiden kauppa ja palvelut	2
Puolustus- ja aseeteollisuus	2
Rakennusala	2
Ruokateollisuus	2
Teknologiavienti	2
	Vastaajia yhteensä 24

2.2. Edellyttävätkö edellisessä kysymyksessä (kohta 2.1.) mainitut vaikutukset mielestäsi valtiovallan toimenpiteitä? [Monivalintakysymys]

Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Kyllä	37,9 %	11
Ei	34,5 %	10
Ei mielipidettä	20,7 %	6
	Vastaajia yhteensä	27

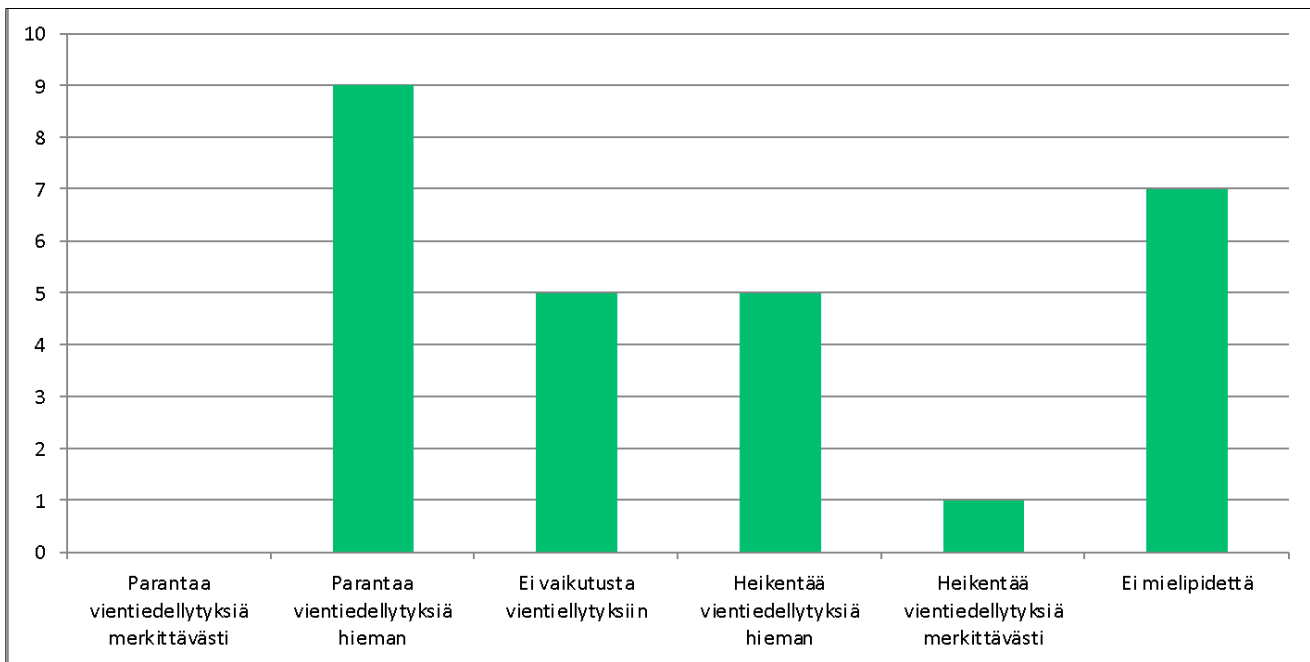

2.3. Jos vastasit "kyllä" edelliseen kysymykseen (kohta 2.2.), mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät toimenpiteet? Nimeä enintään viisi toimenpidettä. [Avokysymys]

Vastauksen aihe	Mainintoja yhteensä
Vihreän siirtymän / energiasiirtymän vauhdittaminen	5
Itä- ja Kaakkois-Suomen tukeminen	4
Vähävaraisten tukeminen	3
	Vastaajia yhteensä 11

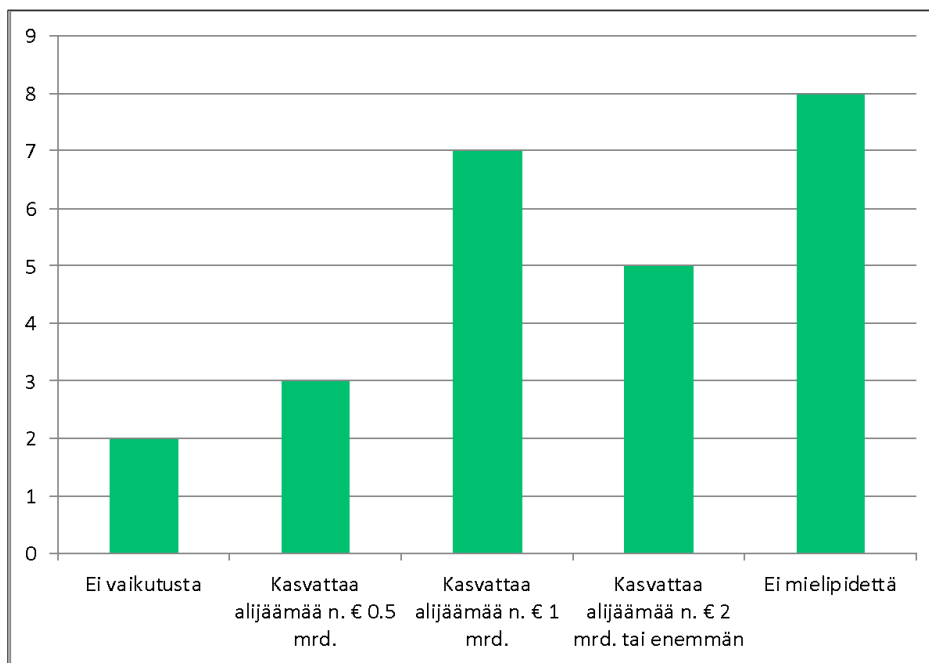
2.4. Suomen tärkeimpiä eurooppalaisia vientimaita ovat viimeisten neljän vuoden aikana olleet Ruotsi, Saksa, Alankomaat, Yhdistynyt kuningaskunta, Ranska ja Viro. Miten Ukrainan sota vaikuttaa mielestäsi Suomen vientiedellytyksiin Euroopassa? [Monivalintakysymys]

Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (Ikm.)
Parantaa vientiedellytyksiä merkittävästi	0 %	0
Parantaa vientiedellytyksiä hieman	31,0 %	9
Ei vaikutusta vientiedellytyksiin	17,2 %	5
Heikentää vientiedellytyksiä hieman	17,2 %	5
Heikentää vientiedellytyksiä merkittävästi	3,5 %	1
Ei mielipidettä	24,1 %	7
Muu (täsmennä)		9
	Vastaajia yhteensä	27

2.5. Valtion budjetti vuodelle 2023 on €81.3 mrd. ja tuloiksi arvioidaan €72.5 mrd. Helmikuun alussa annettu lisätalousarvioesitys ehdottaa €2.1 mrd. lisäystä budjettiin, kasvattaen nettolainanoton tarvetta saman verran. Miten Ukrainan sota vaikuttaa mielestäsi valtion vuoden 2024 budjettiin? [Monivalintakysymys

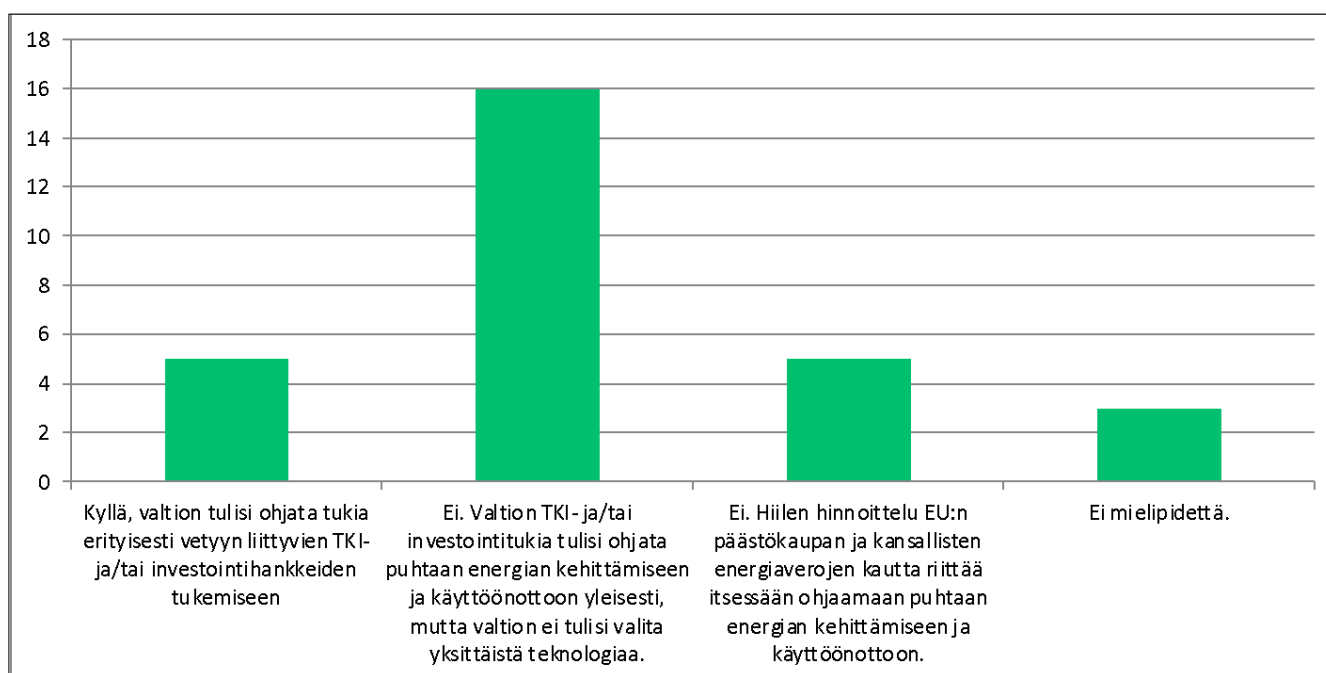
Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Ei vaikutusta	6,9 %	2
Kasvattaa alijäämää n. € 0.5 mrd.	10,3 %	3
Kasvattaa alijäämää n. € 1 mrd.	24,1 %	7
Kasvattaa alijäämää n. € 2 mrd. tai enemmän	17,2 %	5
Ei mielipidettä	27,6 %	8
Muu (täsmennä)		10
	Vastaajia yhteensä	25

3. Energiaan ja ilmastotoimiin liittyvät kysymykset ja valtion rooli vihreässä siirtymässä

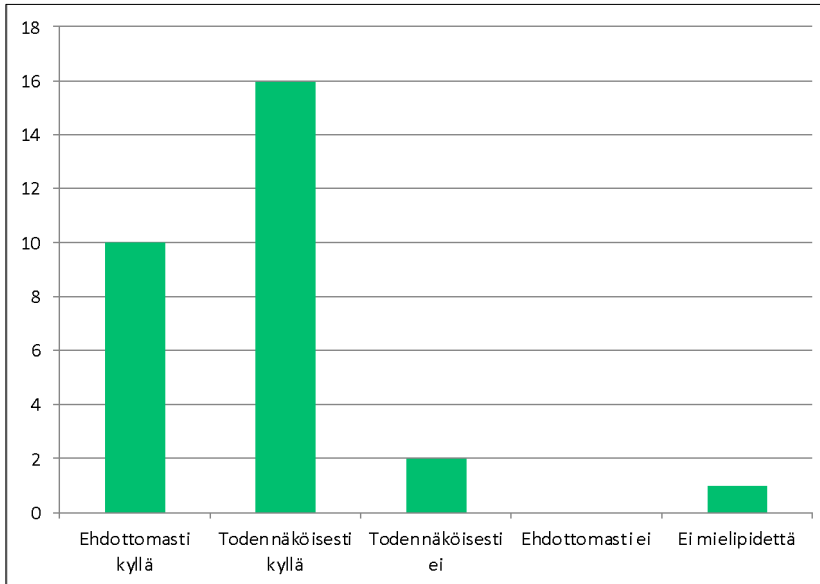
3.1. Puhtaalla tai vihreällä vedellä tarkoitetaan sähköllä vedestä erotettavaa vetyä. Jos tarvittava sähkö on tuotettu päästöttömästi, prosessi ei tuota ilmastopäästöjä. Vedystä toivotaan ratkaisua sellaisten teollisuuden toimintojen puhdistamiseen, joissa fossiilisia polttoaineita ei voida korvata suoraan sähköllä. Tulisiko Suomen mielestäsi kohdentaa valtiontukia erityisesti vetytalouskehittämiseen? [Monivalintakysymys]

Monivalintakysymyksen vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Kyllä, valtion tulisi ohjata tukia erityisesti vetyyn liittyvien TKI- ja/tai investointihankkeiden tukemiseen	17,2 %	5
Ei. Valtion TKI- ja/tai investointitukia tulisi ohjata puhtaan energian kehittämiseen ja käyttöönottoon yleisesti, mutta valtion ei tulisi valita yksittäistä teknologiaa.	55,2 %	16
Ei. Hiilen hinnoittelu EU:n päästökaupan ja kansallisten energiaverojen kautta riittää itsessään ohjaamaan puhtaan energian kehittämiseen ja käyttöönottoon.	17,2 %	5
Ei mielipidettä.	10,3 %	3
Mikäli vastasit kyllä, tulisiko mielestäsi painottaa enemmän TKI- vai investointihankkeiden tukemista?		6
	Vastaajia yhteensä	29

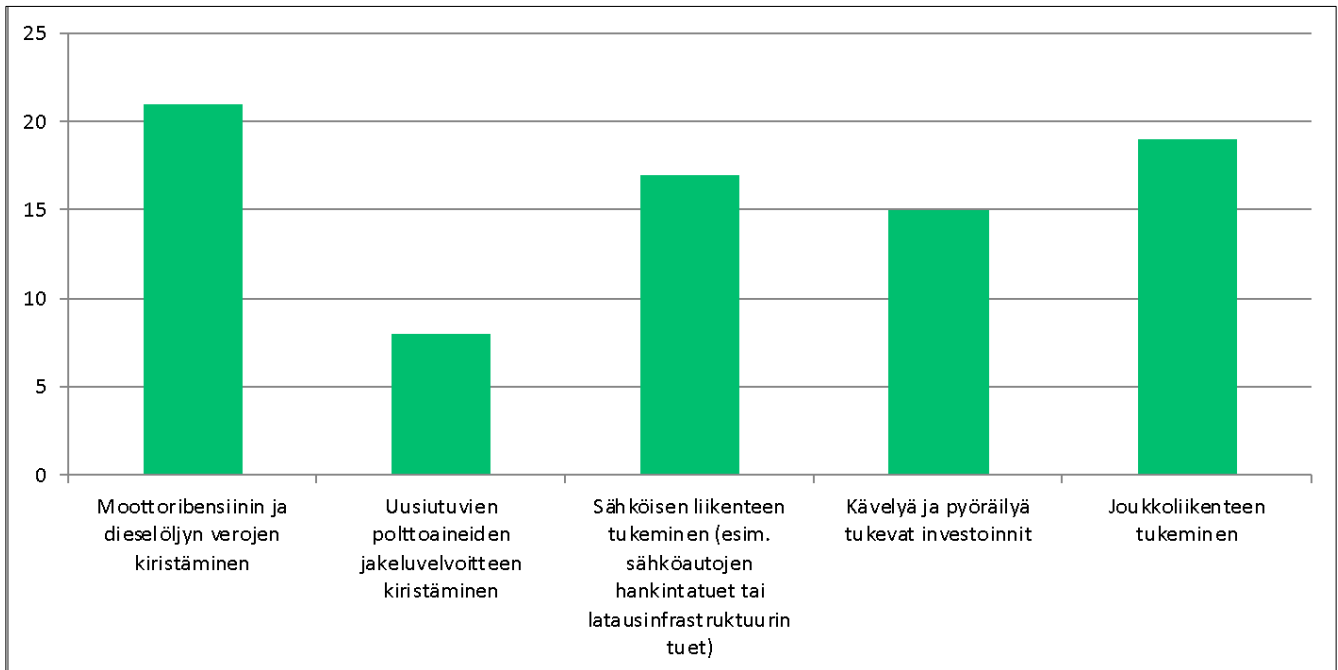
3.2. Suomen tavoitteena on puolittaa liikenteen ilmastopäästöt vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Edellyttävätkö tavoitteen saavuttaminen mielestäsi edelleen lisätoimia valtiolta? [Monivalintakysymys]

Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Ehdottomasti kyllä	34,5 %	10
Todennäköisesti kyllä	55,2 %	16
Todennäköisesti ei	6,9 %	2
Ehdottomasti ei	0 %	0
Ei mielipidettä	3,5 %	1
Muu (täsmennä)		7
	Vastaajia yhteensä	29

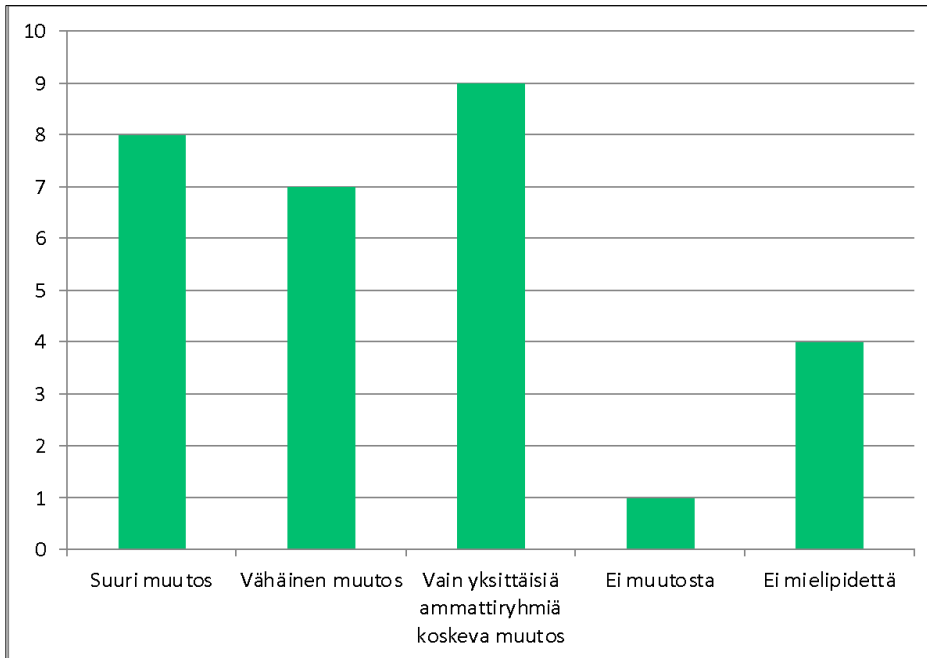
3.3. Mikäli vastasit edellisessä kysymyksessä (kohta 3.2) lisätoimien olevan tarpeen, mitä seuraavista toimista tulevan hallituksen olisi mielestäsi käytettävä? [Monivalintakysymys, usean vastausvaihtoehdon valinta mahdollinen]

Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Moottoribensiinin ja dieselöljyn verojen kiristäminen	72,4 %	21
Uusiutuvien polttoaineiden jakeluvaihtoehtojen kiristäminen	27,6 %	8
Sähköisen liikenteen tukeminen (esim. sähköautojen hankintatuet tai latausinfrastruktuurin tuet)	58,6 %	17
Kävelyä ja pyöräilyä tukevat investoinnit	51,7 %	15
Joukkoliikenteen tukeminen	65,5 %	19
Muu (täsmennä)		7
	Vastaajia yhteensä	26

3.4. Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali vuonna 2035. Hiilineutraalius tarkoittaa, että hiilidioksidipäästöjä syntyy enintään sama määrä kuin hiilidioksidia imeytyy nieluihin, esimerkiksi metsiin. Nykyisellä arviolla nieluista hiilineutraaliustavoite edellyttää irrottautumista lähes kaikesta fossiilisten polttoaineiden käytöstä sähkön- ja lämmöntuotannossa energiasektorilla ja teollisuudessa. Kuinka suuri vaikutus murroksella on mielestäsi siihen, millaisille taidoille ja osaamiselle työmarkkinoilla on kysyntää? [Monivalintakysymys]

Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Suuri muutos	27,6 %	8
Vähäinen muutos	24,1 %	7
Vain yksittäisiä ammattiryhmiä koskeva muutos	31,0 %	9
Ei muutosta	3,5 %	1
Ei mielipidettä	13,8 %	4
	Vastaajia yhteensä	29

3.5. Mikäli vastasit edellisessä kysymyksessä (kohta 3.4.) hiilineutraaliuden johtavan muutokseen, millaisten taitojen ja osaamisen kysynnän odotat kasvavan? [Avokysymys]

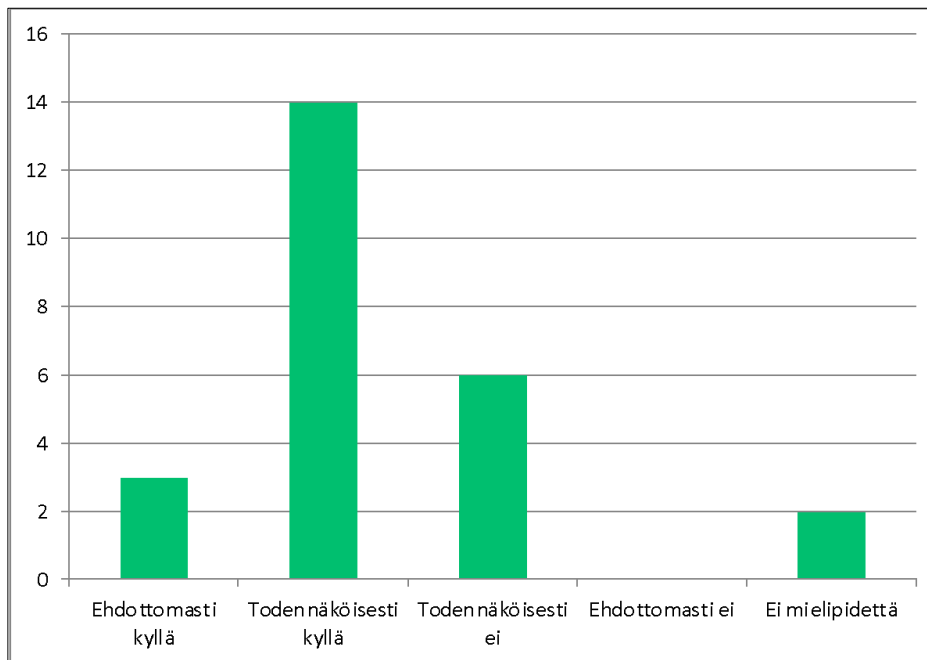
Vastauksen aihe	Mainintoja yhteensä
Relevantti tekninen tai teknologinen osaaminen / valmiudet omaksua uutta	6
Riippuu korvaavista energianlähteistä	2
Teknologia, innovaatio, rakentaminen, tuotekehitystaidot	1
Ei merkittävää vaikutusta	1
Muut muutokset oleellisempia	1
Yliopistollinen koulutus	1
Kestävän energian asennus- ja rakennustaidot ja kouluttaminen näihin	1
Talous- ja ympäristöosaaminen eri tasoilla	1
	Vastaajia yhteensä 14

3.6. Mikäli vastasit hiilineutraaliuden johtavan muutokseen (kohta 3.4.), millaisten taitojen ja osaamisen kysynnän odotat laskevan? [Avokysymys]

Vastauksen aihe	Mainintoja yhteensä
Fossiilienergia-intensiivisten alojen osaaminen	2
Polttomoottoriajoneuvojen huolto	2
Lihantuotanto	1
Vaikea ennustaa, mutta esimerkiksi fossiilienergia-intensiivisten alojen osaaminen	1
Muut paitsi kauppatieteellinen ja teknillinen koulutus	1
Avohakkuihin liittyvät metsätalouseläällä	1
	Vastaajia yhteensä 8

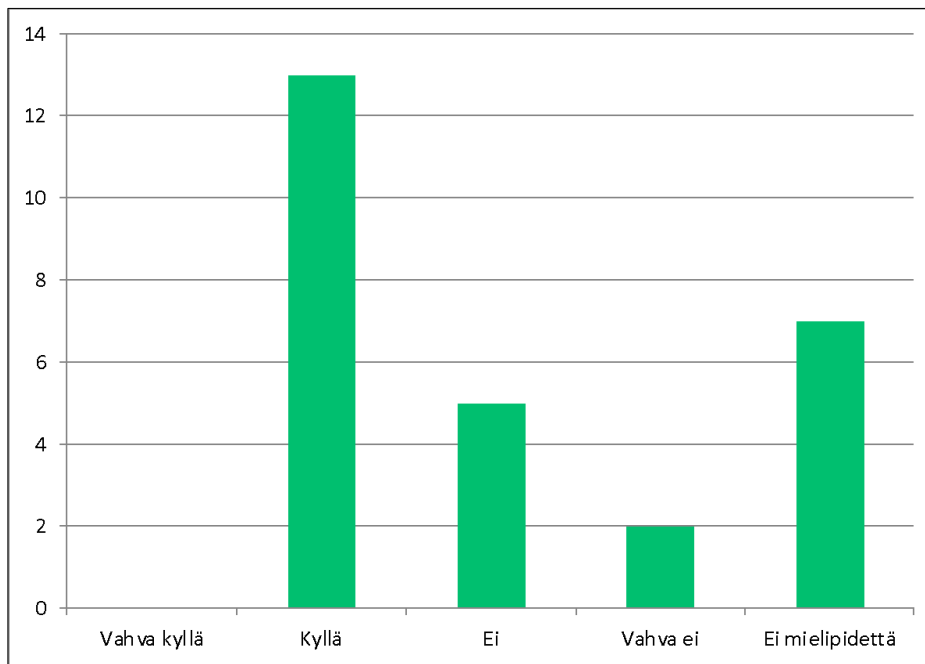
3.7. Edellyttävätkö edellä mainitut muutokset taitojen ja osaamisen kysynnässä työmarkkinoilla toimia tulevalta hallitukselta? [Monivalintakysymys]

Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Ehdottomasti kyllä	10,3 %	3
Todennäköisesti kyllä	48,3 %	14
Todennäköisesti ei	20,7 %	6
Ehdottomasti ei	0 %	0
Ei mielipidettä	6,9 %	2
Jos vastasit kyllä, millaisia toimia?		11
	Vastaajia yhteensä	25

3.8. Suomen hiilidioksidiverot kohdistuvat energian ja tavaroiden tuottajien hankkimaan fossiiliseen energiaan. Lisätoimena on selvitetty päästöperusteisen verotuksen kohdistamista myös kulutustuotteisiin. Kulutustuotteita verotettaisiin silloin tuotteen tai tuoteryhmän valmistamisessa keskimäärin syntyvien päästöjen perusteella, sillä todellisten päästöjen määrittäminen tuote- ja valmistaja -tasoilla ei nykyisellään usein ole mahdollista. Kannattaisiko tulevan hallituksen mielestäsi ottaa käyttöön tuotteiden tai tuoteryhmien keskimääräisiin hiilidioksidipäästöihin perustuva kulutusvero? [Monivalintakysymys]

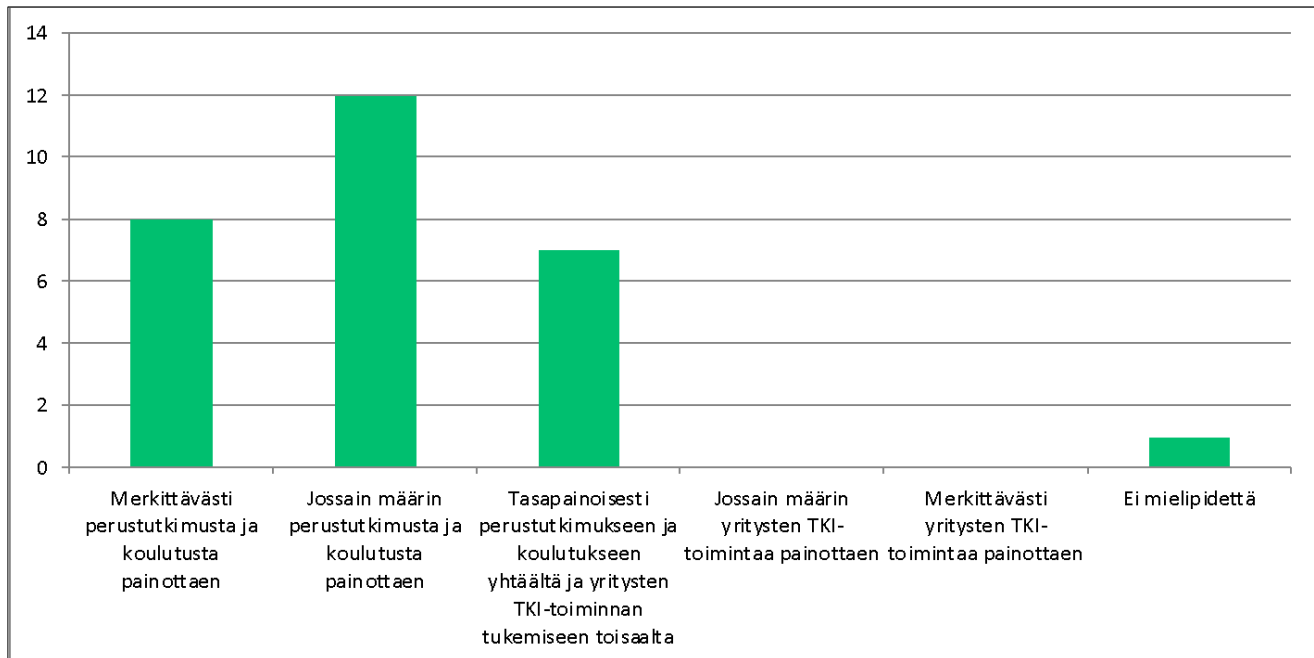
Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Vahva kyllä	0 %	0
Kyllä	44,8 %	13
Ei	17,2 %	5
Vahva ei	6,9 %	2
Ei mielipidettä	24,1 %	7
Muu (täsmennä)		10
	Vastaajia yhteensä	27

4. Tuottavuuskasvu

4.1 Suomi on päättänyt nostaa TKI / BKT osuutta neljään prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Tästä kasvusta merkittävä osa on suunniteltu tulevan verovaroista. Millä tavoin valtion TKI-panostukset tulisi mielestäsi suunnata? [Monivalintakysymys]

Vastausvaihtoehdot	Vastausten jakautuminen (%)	Vastausten jakautuminen (lkm.)
Merkittävästi perustutkimusta ja koulutusta painottaen	27,6 %	8
Jossain määrin perustutkimusta ja koulutusta painottaen	41,4 %	12
Tasapainoisesti perustutkimukseen ja koulutukseen yhtäältä ja yritysten TKI-toiminnan tukemiseen toisaalta	24,1 %	7
Jossain määrin yritysten TKI-toimintaa painottaen	0 %	0
Merkittävästi yritysten TKI-toimintaa painottaen	0 %	0
Ei mielipidettä	3,5 %	1
Muu (täsmennä)		5
	Vastaajat yhteensä	28

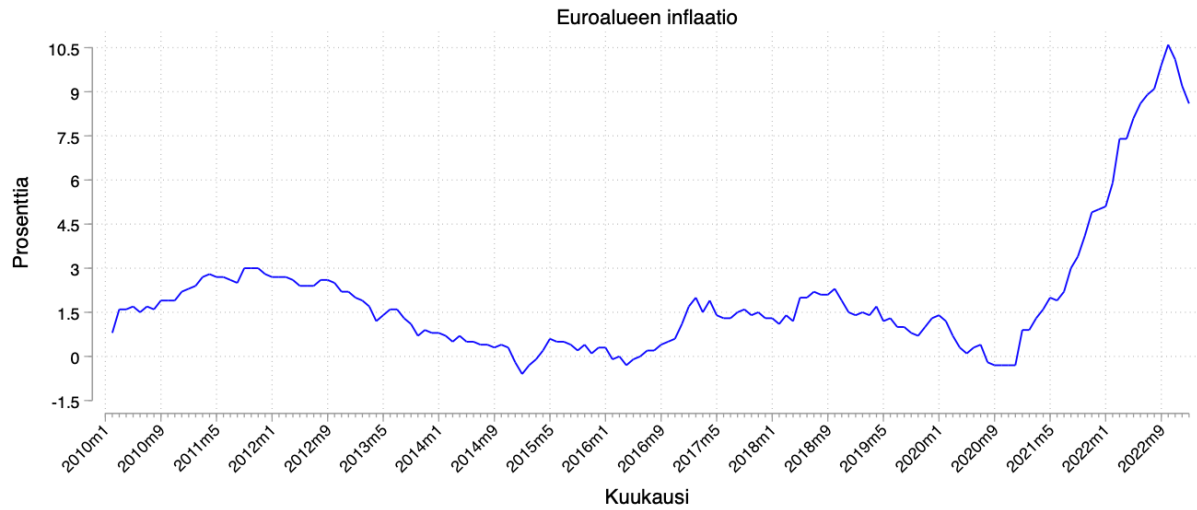

4.2 Millaisia tuottavuuskasvua edistäviä politiikkapäätöksiä tulevan hallituksen tulisi mielestäsi harkita?
Nimeä enintään viisi politiikkapäätöstä. [Avokysymys]

Vastauksen aihe	Mainintoja yhteensä
Panostukset koulutukseen ja/tai tutkimukseen	23
Työperäisen maahanmuuton / maahanmuuton edistäminen	9
TKI-rahoitus / panostukset	9
(Yritys)tukien karsiminen / uudelleenarviointi	5
Digitaalinen infrastruktuuri	3
Työmarkkinoiden uudistaminen	3
Yritysten korkeakouluysteistyön kannustimet / kehityshankkeet	2
Kaupungistumisen edistäminen	2
Panostukset ympäristöön / vihreään siirtymään	2
Verotuksen uudistaminen	2
	Vastaaajia yhteensä 23

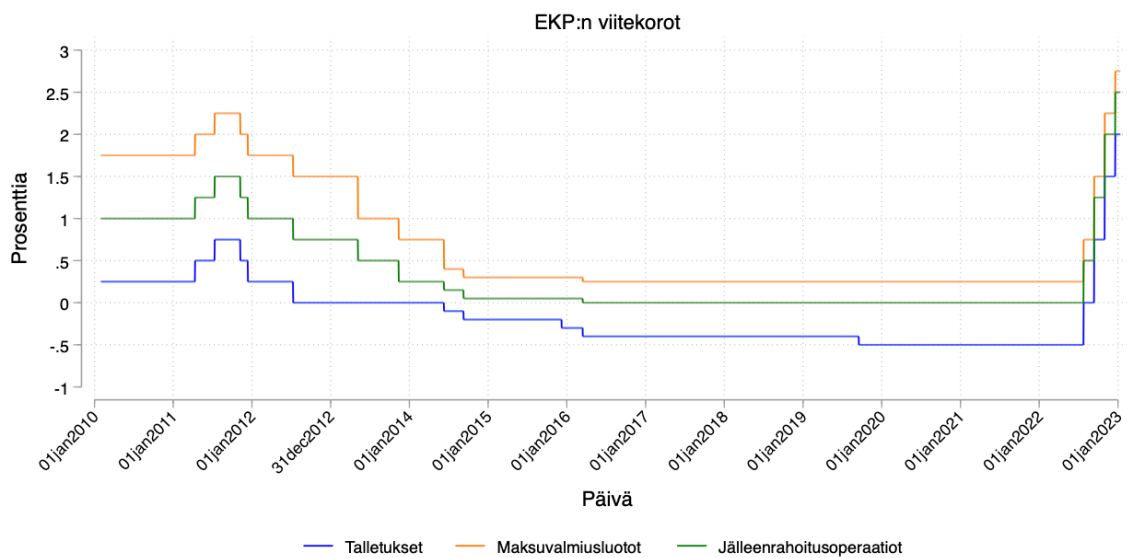
Liite B: Kuvaajat

Kuva 1.1:

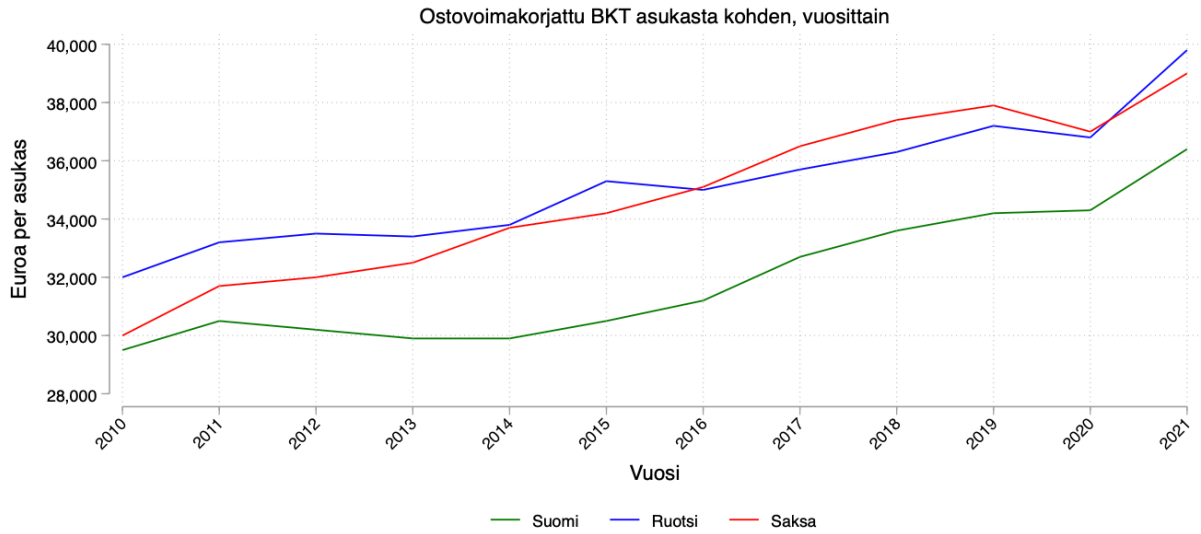
Lähde: ECB Statistical Data Warehouse (HICP)

Kuva 1.2:

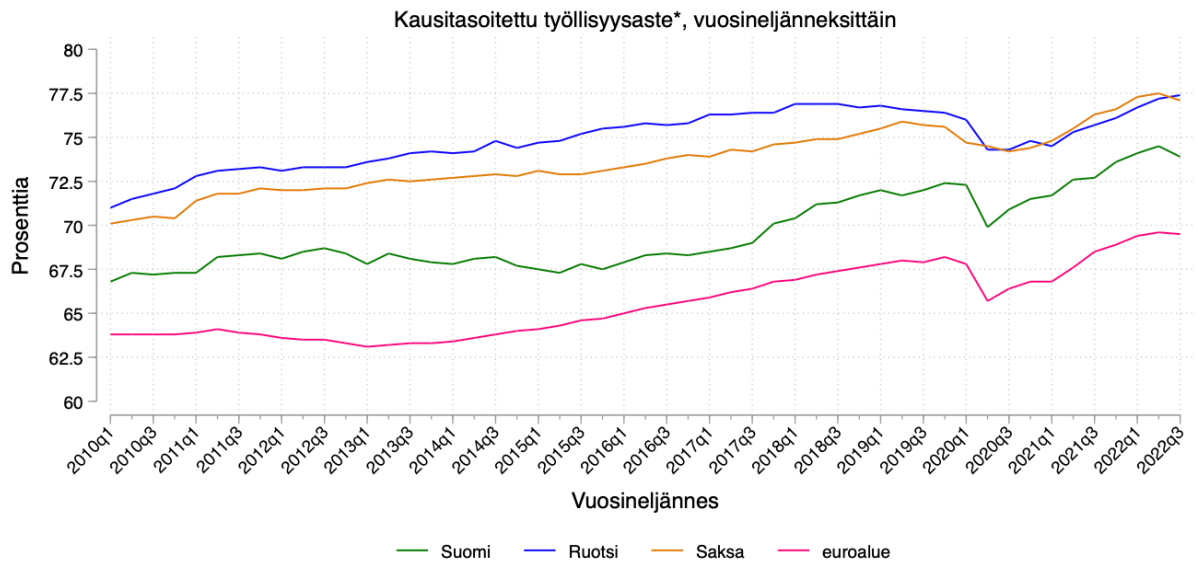

Lähde: ECB Statistical Data Warehouse (Financial Market Data)

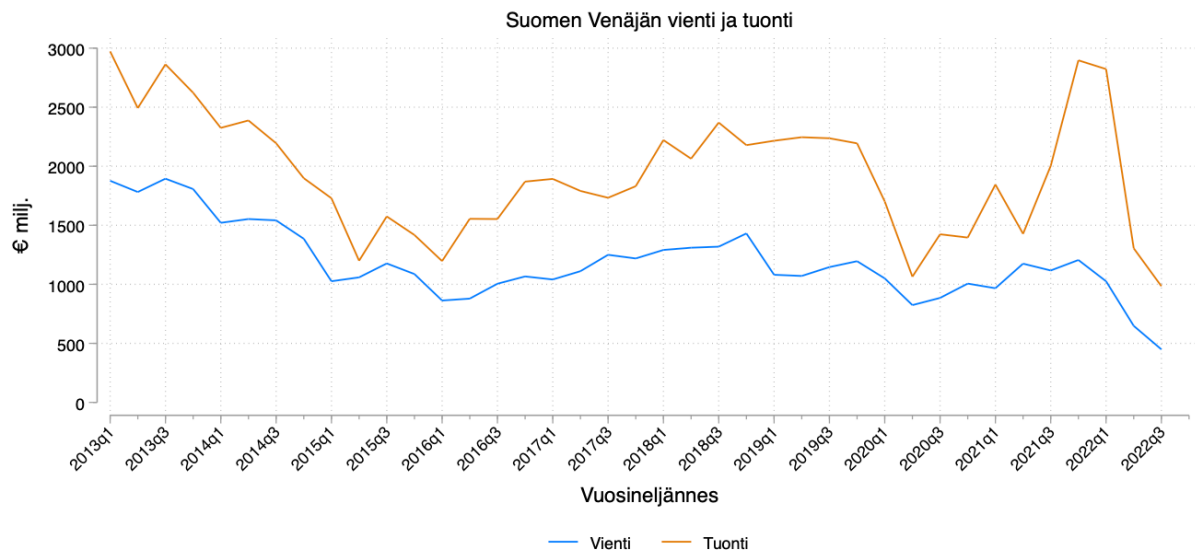
Kuva 1.3:

Kuva 1.4:

Kuva 2.1:

Kuva 4.1:

